

RAIDĪJUMU „BEZ TABU”, „ĢIMENES SARUNĀJAS” UN „MANA BALSS” IZVĒRTĒJUMS

Recenzente veica novērtējumu, vadoties pēc EPLL 71. panta pirmajā daļā noteiktajiem sabiedriskā pasūtījuma uzdevumiem, Nolikums par sabiedriskā pasūtījuma veidošanas principiem, Vadlīnijām Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma piemērošanai, veidojot ziņu, informatīvi dokumentālos un diskusiju raidījumus, it īpaši priekšvēlēšanu laikā, kā arī ņemot vērā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2018.-2022. gadam Pielikumā Nr. 6 "Kritēriji sabiedriskā pasūtījuma raidījumu/projektu novērtēšanai" ietvertos kritērijus. Par vērtēšanas pamatu ņemti darba uzdevumā nosauktie dokumenti, kā arī recenzentei saistošais Latvijas žurnālistu asociācijas ētikas kodekss:

<http://www.latvijaszurnalisti.lv/etikas-kodekss/>,

un zemāk minētie kodeksi:

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" ĒTIKAS KODEKSS

[https://site-](https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Etikas_kodekss_20190227_pdf.pdf?1552826658)

[775587.mozfiles.com/files/775587/Etikas_kodekss_20190227_pdf.pdf?1552826658](https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Etikas_kodekss_20190227_pdf.pdf?1552826658)

SIA All Media Latvia Rīcības un ētikas kodekss TV3 programmai

<https://neskaties.lv/misc/kanali/code-action-tv3.pdf>.

Nr.	Elektroniskais plašsaziņas līdzeklis	Raidījuma nosaukums	Raidlaika periods	Viena raidījuma garums	Recenzējamo raidījumu skaits
1.	SIA All Media Latvia	"Bez Tabu"	22.05.2020.- 06.07.2020.	~ 35 minūtes	Pēc izvēles vismaz 4 raidījumi
2.	SIA "VIDZEMES TELEVĪZIJA"	"Ģimenes sarunājas"	30.06.2020.- 28.07.2020.	~ 22 minūtes	Pēc izvēles 4 raidījumi
3.	AS "TV Latvija"	"Mana balss"	31.05.2020.- 28.06.2020.	~ 45 minūtes	Pēc izvēles 4 raidījumi

I

SIA All Media Latvia veidotā raidījuma "Bez Tabu" vērtējums

Skatīti raidījumi: 22.05.; 27.05.; 29.05.; 12.06.; 28.06.; 6.07.

1. UNIVERSĀLIE KRITĒRIJI

Kritēriji	Recenzenta vērtējums (Atbilst / Daļēji atbilst / Neatbilst)	Pamatojums
Atbilstība projekta satura koncepcijā	Atbilst	Raidījums

definētajiem sabiedriskā pasūtījuma uzdevumiem.		nodrošina samērā plašu Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71.panta punktā minēto uzdevumu punktu izpildi.
Atbilstība projekta satura koncepcijā definētajam mērķim un uzdevumam.	Atbilst	Raidījums samērīgi definē izpildāmo satura koncepcijā un to arī realizē.
Projektam ir ilgtspējīgs efekts, tostarp žurnālistikas un mediju profesionālās kvalitātes uzlabošanā.	Atbilst	Projekts jau ir pierādījis ilgtspēju.
Satura pieejamības nodrošināšana daudzveidīgās satura izplatīšanas platformās un sasniedzamā auditorija (par pamatu ņemt projekta pieteikumā noteikto).	Daļēji atbilst	Projekta pieteikumā nav minēta multimodalitāte un īpaši akcentēts darbs to attīstot.
Satura atbilstība žurnālistikas ētikas un profesionālajiem standartiem, politiskās neitralitātes ievērošana tēmu un viesu izvēlē, viedokļu daudzveidība (ņemot vērā satura žanra specifiku)	Daļēji atbilst	Fiksētas grūtības sižetos, runājot par valodas likuma ievērošanu.

2. SPECIĀLIE KRITĒRIJI SATURA AUDIO UN AUDIOVIZUĀLĀ FORMĀTA NOVĒRTĒŠANAI *(*atzīmētie vērtējumi plašāk izskatīti vērtējuma pielikumā)*

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Formas kritēriji (atbilstība formātam, scenārija dramaturģijas kvalitāte, vēstījuma dinamika, režijas kvalitāte, mūzikas izmantošanas prasmes, subtitru kvalitāte)	Sižets rit raiti, dialoga formāta vadīšanas stils ir saistošs, katrā sižetā pielietotas daudzveidīgas pieejas tā attīstīšanā un pasniegšanas veidā.

Satura kritēriji (redaktora un producēšanas darba kvalitāte, satura vērtība un oriģinalitāte, valodas lietojums, grafika un vizuālie risinājumi)	Raidījuma komanda veido oriģinālu saturu, ko labākajos sižetos izdodas pacelt pāri ikdienišķumam, vispārinot problemātiku.*
Vadītāji: profesionālās īpašības un iemaņas (personas profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, ķermeņa valodas prasme, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt stabilu profesionālo kvalitāti, līdzdalība satura komunikācijā, prasme vadīt intervijas, sarunas, diskusijas, improvizācijas prasme, prasme strādāt tiešraidē, sagatavotības līmenis)	*
Iesaistītais personāls (žurnālisti, operatori, montāžisti un citi satura radītāji): profesionālās īpašības un iemaņas (profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt profesionālo kvalitāti, prasme strādāt tiešraidē (ja attiecināms), sagatavotības līmenis)	Raidījuma spēku nodrošina tieši šis komandas darbs, kas novērtējams katrā sižetā un liecina, ka to veido saliedēta domubiedru grupa.
Papildus piebildes	

3. REKOMENDĀCIJAS

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Vai projekta realizēšana nākotnē būtu jāturpina sabiedriskā pasūtījuma ietvaros?	Raidījuma turpināšana sabiedriskā pasūtījuma ietvarā ir rekomendējama
Vai projektā nepieciešami būtiski uzlabojumi? Ja jā, kādi?	*
Projektā iesaistītā radošā personāla kompetence un profesionalitātes vērtējums, realizējot līdzvērtīgus projektus sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.	Kompetence un profesionalitāte vērtējama kā laba.
Papildus secinājumi/piebildes	*

KOMENTĀRI

Raidījums „Bez Tabu” neapšaubāmi ir kļuvis par nozīmīgu mediju (un ne tikai!) dzīves sastāvdaļu. Risinot sadzīviskas nebūšanas, ar vai bez nodoma, mēdzam izsaukties, ka nu nekas cits neatliks kā „rakstīt „beztabu”, pat piedraudot ar to šo nebūšanu vaininiekam. Ar vārdu salikumu „beztabu” tāpat nereti runātājs ietver medijus kopumā, demonstrējot savu gatavību sūdzēties, sadarboties vai aicinot pēc palīdzības. Tā ir laba zīme, kas liecina, ka raidījuma pastāvēšanas laikā to veidotājiem ir izdevies iekarot skatītāju uzticību ne tikai kā sižetu veidotājiem, bet arī kā sasāpējušu situāciju risinātājiem un, iespējams, arī atrisinātājiem. Gluži tāpat kā ārsti, kuri, lai izārstētu atkārtoti atkal un atkal, ka „katrs sākums ir svarīgs” un neko nevajadzētu slēpt kopējās veselības vārdā, ka kautrībai atveseļošanās procesā nav

vietas un ārstam jāstāsta viss – tieši tāda raidījuma „Bez Tabu” „iekšējā politika” uzsverta katrā kadrā un sižetā. Nav mazu, nenozīmīgu notikumu, ja vien kādam cilvēkam tas „sāp”. Kautrībai nav vietas. Mēs palīdzēsim. Mēs mākam izstāstīt šo stāstu tā, ka tas kļūs nozīmīgs un atveseļos visu sabiedrību. Šī misijas apziņa ir skaidri pausta, un visi sižetos iesaistītie veidotāji ir izkopusi prasmi tieši šādi sarunāties gan kadrā ar sižetu dalībniekiem, gan ar saviem skatītājiem.

Tomēr ir arī kritiski aizrādījumi, kas, iespējams, varētu palīdzēt pilnveidot skatītāju iemīļotu raidījumu. Daži vārdi ārpus vērtēšanas tabulas.

Vadītāji un studijas iekārtojums

Recenzente pieļauj, ka regulārajiem skatītājiem raidījuma vadītāji ir labi zināmi, taču varbūt tomēr var rast iespēju nosaukt viņu vārdus raidījuma sākumā vai beigās. Citādi skatītājs uzzina, kāda tirdzniecības uzņēmuma apģērbs ir vadītājiem, bet kas tieši ir „apģērbs”, paliek paša skatītāja personīgās zināšanas līmenī.

Studijas iekārtojums paredz, ka tas vadītāju dueta pārstāvis, kurš sēž uz dīvāna, kopplānā būs fonā, turklāt „ķermeniski” sarežģītākā stāvoklī (bez daļēja „letes” aizsega, iespējas atbalstīt elkoņus, mainīt pozu utt.). Recenzentes skatītājos raidījumos, šajā nosacīti neizdevīgākajā stāvoklī vienmēr atradās sieviete. Tas raisa zināmas pārdomas, uz kurām atbildes būtu jārod pašiem raidījuma veidotājiem. Te arī (kā pāreju uz sadaļu par valodas un runas lietojumu) būtu vietā piebilst, ka raidījuma vadītāji vīrieši daudz biežāk pārtrauc vadītājas sievietes sacīto (piem.29.05.)

Valoda, valodas (balss) veidi

Raidījuma gaitā ne tikai tā vadītāji, bet arī sižetu veidotāji ir izstrādājuši savu īpašo pasniegšanas veidu un stilu, tai skaitā arī valodas un pat balss skanējuma ziņā. Nav šaubu, ka regulārie „Bez Tabu” skatītāji atpazīst viņus pēc balss un izvēlēta valodas veida (pat veicot kādu ikdienas darbu un „nepaceļot acis”). Ļoti atšķirīgie sižetu vadītāji un veidotāji ir lielākā raidījuma vērtība, turklāt katrs no tiem demonstrē labas prasmes strādāt notikuma vietā, žigli un pārliecinoši panākt notikuma dalībnieku uzticēšanos un iesaisti.

Taču ir arī daži aizrādījumi par greizi lietotiem valodas un runas veidiem, kurus vajadzētu tiekties iespējami mazināt tik ļoti auditorijas mīlētā un skatītā raidījumā.

Būtu vēlams vairīties izteikt nepamatotus/hipotētiskus/stereotipus uzturošus apgalvojumus („nākamgad atkal ēdīsim saldējumu ar vecas akcijas reklāmu” (22.05.); „tagad [ārk.sit.] cilvēki var izgulēties, jo vairs nav jāceļas 7.00” (27.07.); „laukus un vecmāmiņas vēl neviens nav atcēlis” (27.07.); „pensionāri vēlas satikt mazbērņus un parušināties pa mazdārziņiem” (29.05.)

Iesakāmi vienoties par uzrunas formām, ko lieto raidījuma vadītāji, jo, ja to gaitā parasti tiek lietots „mūsu skatītājs/skatītāja” pēkšņa pārēja uz „dāma” (piem.22.05.) ir uzkrītoša un nesaprotama (raisa aizdomas, ka raid.vad. to dara ar kādu īpašu nodomu). Aizrādījumus par valodas lietojumu pastarpināti var izteikt saistītajos raidījumos, piemēram, pieslēdzoties „Labestības dienas zvanu centram”, kad vienā nelielā intermēdijā K.Rasims piesārņo runu ar neskaitāmiem pamazināmajiem vārdiem (bērniņus, sapnīšus, plāniņus, grāmatiņu, minūtīti). Tāpat pagūst 2x lietot vārdu „vinnēt” un vārdu salikumu „riktīgi forši”. Visbeidzot šajā intermēdijā vismaz 8 reizes izskan vārds „izaicinājums”, kura lietojumam vajadzētu būt labi izsvērtam un nevajadzētu ar to aizstāt vārdu „pārbaudījums”, sapludinot abas nozīmes sinonīmos (kā tas ir angļu valodā). Pamazināmās formas dzirdamas arī raidījuma vadītāju runā („bērniņi” (29.05.); „malacīši”, „ūdentiņi” (28.06.)). Tāpat vadītāju runā bez iemesla fiksējami apšaubāmi runas paņēmieni, tādi kā „jautājums paceļas”; „iet runa” (22.05.); „riktīgi” (27.05.; 12.06.); „pa īstam”, „pa lēto”(29.05.); „no sērijas” (12.06.); „uz pirmo sitienu nevar saprast” (28.06.).

Līdztekus, gan retāk, manāmas kļūdainas gramatiskās formas, kas, iespējams, varētu būt arī pārteikšanās, piemēram: „Ja jums gribĀs mums izstāstīt kādu stāstu...” (12.06.)

Līdztekus valodas kļūdām, raidījumi vadītāji dažkārt mēdz ieviest arī vienkāršrunas vārdus šķietami apzināti („ielūrēju” (22.05.); „poliči” (12.06.); „fenderšana” (6.07.)), iespējams, lai veidotu ciešāku kontaktu ar [vienkāršo] skatītāju. Šādas spēles ar valodu var būt, bet katrā atsevišķā gadījumā to nepieciešamība ir paša vadītāja īpaši izsverama (lietojama ar pašironiju, mērķtiecīgi). Tāpat vajadzētu uzmanīties ar apzīmētāju lietojumu (runājot par neparastu vārdu īpašniekiem un sakot, ka viņu vārdi ir „jocīgi” (22.05.)). Taču šādas piezīmes recenzentei ir retas, jo kopumā gan vadītāji, gan sižetu veidotāji patiešām uzteicami par cieņpilnu attieksmi pret saviem varoņiem.

Riski ar žurnālistikas ētikas ievērošanu

Ir labi, ka „Bez Tabu” uzņemas risināt arī sociāli sasāpējušus jautājumus, taču šajos gadījumos jāpatur prātā ētiskie aspekti, kam būtu jābūt saistošiem ikvienam žurnālistikas laukā strādājošajam. Recenzentes skatītajos sižetos, divi bija par valsts valodas lietojumu (viens no tiem ar papildus ētisko slodzi, jo – veselības aprūpes iestādē), viens – par vides pieejamību personām ar invaliditāti (bojāts eksponāts galerijā). Šīs ir ārkārtīgi sarežģītas tēmas, kas prasa īpašu sagatavotību no tajās iesaistītajiem žurnālistiem, un kuras nevajadzētu noreducēt līdz sadzīvīskam līmenim, kopsavelkot ar moralizējošām frāzēm, vienkārši „aizpeldot” uz nākamo sižetu („Ir skaidrs par to, ko tas cilvēks..., nu tas ārsts... cīnījās... Valsts valoda tomēr ir latviešu valoda. Sāls pudu apēdis... Un šis bija tas brīdis, kas vadzis lūzis... Bet tagad parunāsim par mākslu!” (12.06.)). Šādus sižetus vēl vairāk iegāž neprasmīgi izvēlēti „eksperti”. Mediju vidē strādājošiem ir jāspēj atšķirt, ka, pat ja amats „LĀB ētikas komisijas vadītājs” šķietami atbilst sižeta ievirzei, taču šobrīd to pārstāv politiķis un raidījumu vadītājs, kurš vienlaikus sociālajos medijos pauž arī ļoti kontraversālus apgalvojumus. Tā nu jutīgo situāciju komentējot iegūts visai apšaubāms viedoklis: „Nekad nebūs tā, ka visi pacienti būs laimīgi ar saviem ārstiem un visi ārsti ar saviem pacientiem. Tā ir, tā ir bijis un tā būs,” kas, būtībā nozīmē nepateikt neko. Ļoti uzmanīgi jārikojas un jākomentē nacionālie jautājumi un nacionālā simbolika, tāpat jāatceras, ka jēdziena „tauta” lietojums var uzrādīt populisma pazīmes (6.07.). Diezin vai lietuviešu pārdevējas latviešu valodas neprasme ir salīdzināma vienā sižetā ar valsts karogu tualetes podā (6.07.). Turklāt pašā sižetā, kurā šī pārdevēja pretnostatīta pilsonei (kura, šķiet, īpašu nozīmi piešķir darbinieces matu krāsai, pārmetot „zaimošanu”), kas viņu uzrāda, tirdzniecības darbinieces komunikācija ir daudz cilvēcīgāka un sapratni raisoša.

Sociāli jutīgas tēmas ir arī par noziedzīgiem nodarījumiem un nebūtu vēlams, ka viss sižets pārtop „amizierī” par veiklo „čali”, kurš pamanījies vairākkārt apzagt veikalu (6.07.). Pilnīgi pietiktu ar vienu smaidu par šo gadījumu, nevis darīt to visu sižetu, daudzas reizes atkārtojot vārdu „talants”, kas, iespējams, pat mudina nenobridušus prātus arī sajuties kā šādiem „talantīgiem varoņiem”.

Visi aprakstītie gadījumi savā ziņā ir zaudētas iespējas runāt par integrācijas, līdztiesības un pieejamības jautājumiem. Rotaļīgi, intriģējoši un atraktīvi izvērst tēmu „Bez Tabu” komanda spēj. Tādēļ noteikti ir jāturpina darbs ar sociāli jutīgajām tēmām, taču jāapzinās, ka tam nepieciešamas īpašas zināšanas un prasmes, kas jāpaildina. „Bez Tabu” komandai neapšaubāmi ir jauda un resurss šādu, patiešām visai sabiedrībai būtisku problēmu atainošanai un risināšanai.

Ieteikumi

1. „Bez Tabu” teicami iedzīvina savu devīzi „Mēs jums parādīsim!”, taču dažkārt sižeti paliek tikai „parādīšanas līmenī”, proti, „viņš teica – viņa teica” žurnālistikā. Dažos sižetos, gan ar grūtībām, var izlobīt „recepti” un ieteikumus skatītājiem, kuri, iespējams, ir nonākuši vai nonāks līdzīgā situācijā, bet citi apņemstas ar sižetu veidotāju (vai vadītāju) morāles paušanu vai arī sižetu veidotāji aizraujas ar atraktīvas darbības izspēli, „aizmirstot” par lietderīga kopsavilkuma izveidi. Tieši šī esenciālā lietderīguma ļoti iztrūkst

(vismaz vienā no sižetiem katrā raidījumā), kurā varētu iekļaut konkrēti pa soļiem nedefinētu ieteicamo rīcības shēmu šādās situācijās. To īsti nedara nedz sižetu, nedz raidījuma vadītāji, ļaujot ķepuroties atbildēs ierēdņiem vai atbildīgajām personām iefilmētajos fragmentos. Padarot tik lielu darbu, lai ilustrētu notikumu un nointervētu atbildīgos, būtu labi šai situācijai pielikt noslēdzošu, piespējams, pat grafiski noformētu punktu, kas piešķirtu katram raidījumam papildus vērtību.

2. Raidījuma veidotājiem būtu nepieciešams praktisks kurss žurnālistikas ētikā ar skaidrām vadlīnijām, kas varētu būtu palīdzošs sarežģītu sociālu jautājumu risināšanā sižetos ar ierobežotu laika limitu. Zinātniskajā un teorētiskajā literatūra pieejamas rokasgrāmatas žurnālistikā un komunikācijas zinātnēs, kurās apskatīti šie sarežģītie jautājumi un veids, kādā tie skatāmi mediju vidē. Šis ir arī jautājums par žurnālistiku kā par profesiju, kam nepieciešama pastāvīga zināšanu atjaunošana un pilnveidošana.
3. Raidījums iegūst jauku skanējumu, ja tā vadītāji iznes kādu aktuālu „virstēmu”, ar kuru savīt pārējos sižetus (22.05. – neparasto vārdu „kalendārā diena”). Tas ļauj izspēlēt dialogos asprātīgas saspēles, tādēļ varētu iespēju robežās būt ne tikai kā improvizācija, bet speciāli iestrādāts elements, kas arī vienlaikus padarītu raidījumus atšķirīgus (ilgstoši strādājot vienotā scenārijā/uzbūvē šādām mazām detaļām varētu būt nozīme katra atsevišķa raidījuma „sejas” izveidē).
4. Lai arī sižeti, kas veidoti par ārvalstu tēmu, piešķir raidījumam šķietami zināmu eksotiku un krāšņumu, taču šo sižetu izveide atstāj gadījuma rakstura iespaidu un grodi neievijas kopējā raidījuma plūdumā. Iespējams, to sekmīgāk var risināt ar tekstuālu „tiltu” mešanu, sākot jau no pirmā sižeta un veidojot vienotu teksta „virsbūvi” (arī tam šobrīd ir gadījuma rakstus, kas dažos raidījumos izdodas labāk, bet citos izplēn).

II

SIA "VIDZEMES TELEVĪZIJA" veidotā raidījuma "Ģimenes sarunājas" vērtējums

Skatīti raidījumi: 13.07.; 22.07.; 29.07.; 5.08.

1. UNIVERSĀLIE KRITĒRIJI

Kritēriji	Recenzenta vērtējums (Atbilst / Daļēji atbilst / Neatbilst)	Pamatojums
Atbilstība projekta satura koncepcijā definētajiem sabiedriskā pasūtījuma uzdevumiem.	Daļēji atbilst	Raidījums aptver pārāk šauru sab.uzd. pasūtījuma spektru.
Atbilstība projekta satura koncepcijā	Daļēji atbilst	Pieteikumā

definētajam mērķim un uzdevumam.		konceptuāli piedāvāts nozīmīgāks mērķu un uzdevumu spektrs, nekā tas izdevies realizācijā.
Projektam ir ilgtspējīgs efekts, tostarp žurnālistikas un mediju profesionālās kvalitātes uzlabošanā.	Daļēji atbilst	Ja izdotos ietvert un pievienot pieteikumā solīto, projekts varētu tikt attīstīts.
Satura pieejamības nodrošināšana daudzveidīgās satura izplatīšanas platformās un sasniedzamā auditorija (par pamatu ņemt projekta pieteikumā noteikto).	Daļēji atbilst	*
Satura atbilstība žurnālistikas ētikas un profesionālajiem standartiem, politiskās neitralitātes ievērošana tēmu un viesu izvēlē, viedokļu daudzveidība (ņemot vērā satura žanra specifiku)	Daļēji atbilst	Raidījums sirgst ar vienveidīgumu visos līmeņos.

2. SPECIĀLIE KRITĒRIJI SATURA AUDIO UN AUDIOVIZUĀLĀ FORMĀTA NOVĒRTĒŠANAI

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Formas kritēriji (atbilstība formātam, scenārija dramaturģijas kvalitāte, vēstījuma dinamika, režijas kvalitāte, mūzikas izmantošanas prasmes, subtitru kvalitāte)	*
Satura kritēriji (redaktora un producēšanas darba kvalitāte, satura vērtība un oriģinalitāte, valodas lietojums, grafika un vizuālie risinājumi)	*
Vadītāji: profesionālās īpašības un iemaņas (personas profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, ķermeņa valodas prasme, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt stabili profesionālo kvalitāti, līdzdalība satura komunikācijā, prasme vadīt intervijas, sarunas, diskusijas, improvizācijas prasme, prasme strādāt tiešraidē, sagatavotības līmenis)	*
Iesaistītais personāls (žurnālisti, operatori, montāžisti un citi satura radītāji): profesionālās īpašības un iemaņas	Rēķinoties, ka šis ir autorraidījums, kas

(profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt profesionālo kvalitāti, prasme strādāt tiešraidē (ja attiecināms), sagatavotības līmenis)	tapis ar nelielu iesaistīto loku, turklāt kā krīzes laika produkts, komandas darbs vērtējams kā labs.
Papildus piebildes	

3. REKOMENDĀCIJAS

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Vai projekta realizēšana nākotnē būtu jāturpina sabiedriskā pasūtījuma ietvaros?	Veicot korekcijas, piešķirot daudzveidīgumu, raidījuma ideja ir attīstāma.
Vai projektā nepieciešami būtiski uzlabojumi? Ja jā, kādi?	*
Projektā iesaistītā radošā personāla kompetence un profesionalitātes vērtējums, realizējot līdzvērtīgus projektus sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.	Izklaides raidījumu žanrā radošā personāla kompetence vērtējama kā laba.
Papildus secinājumi/piebildes	*

KOMENTĀRI

„Ģimenes sarunājas” lielākais spēks – oriģinālais veidols, labi izstrādātā, precīzā forma, tītrējums, muzikālais fons, sakārtotais ietvars – vienlaikus ir arī vājums. Vienkāršs, strukturēts rāmējums atmaksājas, ja to ik reizi var papildīt ar atšķirīgu saturu, taču tas raidījumam neizdodas. „Ģimenes sarunājas” sirgst ar saturisku nabadzību vairāku iemeslu dēļ, taču kā galvenie minami, pirmkārt, vienveidība raidījuma viesu izvēlē un otrkārt – raidījumu vadītāju pašierobežošanās savā komforta zonā.

Raidījuma vadītāji ir Aija un Nauris Brikmaņi. N.Brikmanim ir pietiekami liela filmēšanās un skatuves pieredze, lai kadrā justos brīvi, viņam piemīt dabiska, pat bērnišķīga un priekpilna uzvedības maniere, kas nodrošina atraisītu gaisotni arī viesiem visā raidījuma gaitā, spējot izprovocēt smieklus un jautrību. Savukārt A.Brikmanei piemīt retā prasme klausīties, dzirdēt savus sarunas biedrus (īpaši 5.08.), viņas ieinteresētā seja ir labs materiāls tuvplāniem. Šīs abas lieliskās iemaņas patiešām ir pieprasītas televīzijas ekrānos, taču diemžēl ar to šobrīd ir par maz, lai padarītu formas un satura ziņā „plakano” raidījumu papildītāku. Tomēr forma ir radīta, ir sagādāts asprātīgs materiāls, kuru „sacērtot” mazos sižetos ar intriģējošiem virsrakstiem, raidījuma klipi tiek tiražēti periodā starp ierakstiem. Tā ir laba starta pozīcija, lai attīstītu saturiski bagātākus modeļus. Lai to izdarītu, raidījuma vadītājiem, kas vienlaikus ir arī tā autori, iespējams, būtu vajadzīga lielāka redakcionālā palīdzība.

Skatoties pirmo raidījumu, vispirms rodas neliela neērtības sajūta kā kuplās kāzās, kuras vada padzīvojis un jauks pāris, un kuru uzdevums ir panākt, lai viesi pie galda nemitīgi ķiķina par kutelīgiem kāzu jokiem un ir izklaidēti, taču tev kā viesim ir tikai

viena doma: „Cik labi, ka man izdevās izvairīties no dalības atrakcijās!” Banālu kāzu sajūtu vēl vairāk pastiprina nemitīgie uzaicinājumi „sabučoties” un pašu „vedēju” paraugbučošanās.

Ar katru nākamo pāri kļūst arvien neinteresantāk aplūkot viesu partnera mīļāko ķermeņa daļu neveiklos zīmējumus un piedalīties to apspriešanā. Visu viesu pāru atlase recenzentes apskatītajos raidījumos veidota pēc šablona: jauni, glīti, stilīgi, saistīti ar šovbiznesu vai kultūras jomu, nesen iepazinušies, laulāti vai grasās kļūt par precētu pāri, heteroseksuāli, latvieši (visticamāk, tas nebija kritērijs, taču visos četros skatītajos raidījumos sievietēm bija gari mati un neiztrūkstoši plats smaidis, kas pat pie tik maza raidījumu skaita jau padarīja sarežģītu katras atsaukšanu atmiņā. Smaida pieminēšana nav nejauša, jo „pieprasījums” pēc sievietes smaidīšanas kā „jaukuma” demonstrēšanas, daudz skatīts ar dzimumu stereotipu tiražēšanu saistītajā mediju kritikas teorētiskajā literatūrā). Arī tad, ja zīmējums bija samērā abstrakts, simbolisks (29.07.) vai attēlo, piemēram, acis, vadītājs uzstājīgi to seksualizē, tāpat šo raidījuma daļu raksturo tincināšana par glāstiem, pieskaršanos, gulēšanas pozām, visai atklāti pieminot un aprakstot savas partneres vai uzzīmētās ķermeņa daļas. Gribot negribot tas uzspiež skatītājiem iztēloties erotiskus tēlus bez īpaša, izglītojoša vai kāda cita iemesla (kas bagātīgi solīts „Ģimenes sarunājas” projekta pieteikuma koncepcijā). Tādējādi, piemēram, sižetā ar Leldi un Aivi Ceriņiem (22.07.), vienīgais sausais atlikums, ko varam uzzināt par populāro ētera personību, ir informācija par viņa pēcpuses faktūru un apmatojumu, kā arī to, ka viņš apgūst/mācās NLP – pseidozinātnisku komunikācijas pieeju (vismaz šī ziņa kaut kādā ziņā skaidro, kādēļ A.Ceriņam tik vāji sokas ar informācijas pasniegšanu un savu kļūdu atzīšanu kritiskās domāšanas un zinātnes komunikācijas jomā savos raidījumos un tīklojoties sociālajos medijos). Taču diez vai man par šiem faktoriem būtu jādomā un jāatceras ikreiz, skatoties viņa vadīto raidījumu, tas kaitē citādi sekmīgajai ētera personībai.

Atmetot puritānismu, var droši apgalvot, ka Latvijas mediju vidē ļoti iztrūkst izglītojošu raidījumu par seksualitāti (*Piezīme*, recenzente ir žurnāla ārstiem galv.red. un specializējas veselības un medicīnas komunikācijā), taču „Ģimenes sarunājas” vērsumā šis aspekts (un patiešām vērtīga iespēja!) tiek nogremdēta uz vulgaritātes robežas balansējošā auditorijas ziņkāri apmierinošā izklaidē. Taču tikai daži uzmanīgi un gudri akcenti (un labākas zināšanas sabiedrības veselības jomā) var to mainīt. Tāpat atšķirīgumu un pat saturīgumu nodrošinātu viesu daudzveidība – raidījuma vadītāji varētu pārbaudīt savu spēju būt tikpat atraisītiem un joku gataviem arī sarunājoties ar vecāka gadu gājuma, viendzimuma vai personu ar invaliditāti pāriem, kā arī daudznacionālām ģimenēm. Šādā rāmējumā būtu iespējams graut dažu labu sabiedrībā iesakņojušos stereotipu seksualitāti, seksuālajām attiecībām, tradīciju ietekmi utt.

Valodas izvēle

Valodas ziņā, kā uz sarunāšanas vērts raidījums, kurā gandrīz visi „ģimenes viesību” dalībnieki runā aptuveni vienlīdz daudz, sižeti atkarīgi arī no viesu prasmes izteikties. Tā svārstās dažādos līmeņos, piemēram, uzrādot kādus iemīļotus jēdzienus (piem. 3.07.viešņa 8x dažādos kontekstos lieto vārdu „enerģija/enerģijas” radot juceklīgu iespaidu, kas tad īsti tiek apspriests – fizikālā kategorija vai kāds ezotērs pieņēmums). Tāpat raidījuma vadītājs labprāt pamācoši izsaka dažādus pieņēmumus un atziņas, kas piešķir visam sižetam vecišķas nianšes (prātojumi raidījumu sākumā par sievu nostāju vīra uzvārda pieņemšanā; „...iepazīšanās jau ir par ģimenes veidošanu” (3.07.); „Man arī patīk smadzenes, bet vai es varu no smadzenēm uzbudināties?” (22.07.); „Vai Ievai [uztura speciāliste] arī gribēsies uz skatuves, vai arī viņai ir labi vērot savu vīrieti?”(29.07.)) No apgalvojumu paušanas nav brīvi arī viesi („Sievietes ir iedomājušās...” (4.08.)). Jāapsver, kā tiek uzrunāti, pieminēti klātesošie. Bieži lietots vārdu salikums ”savš vīrietis”, uzrunājot viešņas un aicinot viņas izteikties (tas, var

tikt lietots, ja sievietes partnera nav klāt, vai nav zināms viņa vārds, taču klātesot nešķiet piemērots). Iespējams, tāda vārdkopa ir piemērota, ja pati viesņa to ir lietojusi/teikusi, taču kā pastāvīgs runas elements būtu pārskatāms. Vadītāja runā fiksētas arī gramatiski nepareizas darbības vārdu formas. tādas kā „lūdzu, sēžaties” (29.07.)

Nereti vadītājs neļauj viesim noslēgt savu stāstu (5.08), jo iestarpinās ar savējo. Vai arī īsti nezina, ko iesākt ar kaut nedaudz dziļākām atbildēm, kad tās cenšas sniegt viesņa (29.07.), strauji iegrozot sarunu sev komfortablajā nenopietnības teritorijā. Grūtāk ar teikumu un pateikt gribētās domas izveidi sokas A.Brikmanei (par ķermeņa daļām, kas patīk: „...viņa galva un tas, kas no tās nāk ārā” (22.07.); „Tu esi tik slavens un atpazīstams mūziķis, uzstājies tik daudzu tūkstošu priekšā, kāpēc tad bildināji tieši Ievu? (29.07.)), taču, domājams, ja raidījums savu dzīvi turpinās, tik strikti ieturētā formātā vadītāja ar laiku tiks galā, kaut vai tikai sākumā mērķtiecīgi izveidojot un ieplānojot vajadzīgās frāzes un piebildes jau scenārija veidošanas gaitā.

Telpas iekārtojums un vadītāju apģērbs

Raidījums norit „mājas apstākļos” un tam ir gan priekšrocības (atraisītību veicinoši, mājīgi, viesmīlīgi, pandēmijas ierobežojumu laikā ļauj skatītājiem „viesoties” un piedalīties draugu „tusiņā”), gan arī trūkumi, jo filmēšanas rakursi ir ierobežoti un reizēm vadītājiem gaužām nekomplementāri. Tas īpaši saistīts ar vadītāja apģērba izvēli, it kā kuram vajadzētu simbolizēt vienkāršību un mājas apstākļus, taču šorti ir nepievilcīgi vadītāja apšaubāmajā pozā, ieslīgstot dīvānā (tas pats dīvāns rada sarežģītumus vadītājam, kura burtiski tup uz tā maliņas, lai nezaudētu stāju (ko bez problēmām dara vadītājs)) vai sēžot ar kailiem stilbiem uz klāta galda virtuves kadros (turklāt televīzijas ekrānā tieši tie ir „acu augstumā”). Nav noprotams, kādēļ mājastēvs var atļauties būt pārmēru vienkāršā „mājas” ietērpā un paspūris, bet vadītāja turpretim ir perfektā grimā, frizētā, ar manikīru un glītos tērpos. Ja ir vēlme izspēlēt ainu „ak, mūs negaidīti pārsteidza”, šajā rotaļā varētu piedalīties abi, un tāda izspēle varētu būt visai amizanta pat vēl vairāk stilizējot t.s. mājas tērpus. Ja nē, tad vadītājam būtu vērts apdomāt saskaņotāku apģērbu ar savu partneri.

Neveiksmīgs ir griešanas rata izvietojums, jo: (1) tam nav salasāmi uzraksti; (2) to griežot visi raidījuma dalībnieki ir ar mugurām pret kameru; (3) raidījuma noslēgumā visi dalībnieki jau ir atraisīti un vienlaikus paguruši, šis atslābums izpaužas nekontrolētā runā (krītas arī dikcijas kvalitāte), tērzējot visiem vienlaikus, turklāt ar seju pret ratu, liedzot skatītājiem saklausīt jebko no runātā.

Ieteikumi

Raidījuma vadītājs līdz šim visai sekmīgi darbojies citu veidotos un producētos projektos, kas galvenokārt saistīti ar komēdijas žanru. Šis ir viens no pirmajiem soļiem strādāt patstāvīgu veidotu projektu, turklāt solot (skat.projekta satura koncepcijā piedāvāto) ar joku, smieklu un humora palīdzību runāt par vērtībām, attiecību veidošanas sarežģītību, sociāliem procesiem. Šis solījums šādā izpildījumā (bet ne konceptā un iecerē) nav izdevies, taču piedāvātā forma to pieļauj attīstīt nākotnē. Brikmaņu ģimene ir atvērusi savas mājas un, tēlaini runājot, arī sirds durvis jauniem pāriem, kuri tikko uzsākuši savus mēģinājumus veidot stipras attiecības. Absolūti respektējams ir Brikmaņu atklātības līmenis (un gatavība atklāties), taču, ja raidījumam iecerēts arī turpinājums, ir jāvirzās dziļumā, piemēram, pārceļoties no „vecišķas pamācīšanas” ērtās teritorijas un atklājot arī savus aizspriedumus vai nezināšanu sarežģītajā attiecību veidošanas pasaulē, verbalizējot tos, mācoties no saviem viesiem, kuru atlasei, kā jau minēts, ir jābūt daudzveidīgākai. Lai to izdarītu, raidījuma veidotājiem būtu nepieciešams pamata kurss dzimumu stereotipu atpazīšanā (apgalvojumu formā izteikto frāžu maiņa lieti noderētu) mediju vidē, kā arī runas/valodas treniņi.

Piebilde

Lai arī bez ietekmes uz recenzējamo materiālu, recenzentei kā veselības komunikācijas jomas pārstāvei jāatzīmē recenzēšanas teju vai antropoloģiskais aspekts, jo šis tikai pirms mazliet vairāk nekā pusgada tapušais raidījums uzrāda, kā sadzīviskā līmenī mainījusies izpratne par Covid-19 izplatību, ar kādu neviltotu interesi pandēmiju vairums sabiedrības uztvēra sākumā (sarunas par satuvināšanos, laimīgu būšanu kopā un pēkšņi parādījušos laiku viens otram), un kādu noliegumu un nogurumu tā izraisa šobrīd. Domāju, šie aspekti šajā un citos 2020. gadā tapušajos raidījumos ir dziļākas izpētes vērti.

III

AS "TV Latvija" veidotā raidījuma "Mana balss" vērtējums

Skatīti raidījumi: 31.05.; 14.06.; 21.06.; 28.07.

1. UNIVERSĀLIE KRITĒRIJI

Kritēriji	Recenzenta vērtējums (Atbilst / Daļēji atbilst / Neatbilst)	Pamatojums
Atbilstība projekta satura koncepcijā definētajiem sabiedriskā pasūtījuma uzdevumiem.	Atbilst	Atbilst satura koncepcijā uzsvētajiem pasūtījuma uzdevumiem, jo sevišķi sadaļā par demokrātismu.
Atbilstība projekta satura koncepcijā definētajam mērķim un uzdevumam.	Daļēji atbilst	Izpildes vājums neļauj izvērst satura koncepcijā piedāvāto
Projektam ir ilgspējīgs efekts, tostarp žurnālistikas un mediju profesionālās kvalitātes uzlabošanā.	Daļēji atbilst	Uzlabojot izpildi, iespējams attīstīt nozīmīgu projektu
Satura pieejamības nodrošināšana daudzveidīgās satura izplatīšanas platformās un sasniedzamā auditorija (par pamatu ņemt projekta pieteikumā noteikto).	Daļēji atbilst	Raidījuma nevajadzīgi izstieptais formāts un stingras struktūras trūkums, liedz to izstrādāt sekmīgai darbībai muntifunkcionālās platformās.
Satura atbilstība žurnālistikas ētikas un	Daļēji atbilst	Vājas raidījuma

profesionālajiem standartiem, politiskās neitralitātes ievērošana tēmu un viesu izvēlē, viedokļu daudzveidība (ņemot vērā satura žanra specifiku)		vadības un grūti definējamas viesu izvēles dēļ rodas problēmas šī punkta izpildē.
---	--	---

2. SPECIĀLIE KRITĒRIJI SATURA AUDIO UN AUDIOVIZUĀLĀ FORMĀTA NOVĒRTĒŠANAI

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Formas kritēriji (atbilstība formātam, scenārija dramaturģijas kvalitāte, vēstījuma dinamika, režijas kvalitāte, mūzikas izmantošanas prasmes, subtitru kvalitāte)	Jaušams scenārija trūkums, dinamika izpaliek pārāk izplūdušās (arī laika nozīmē) formas dēļ.
Satura kritēriji (redaktora un producēšanas darba kvalitāte, satura vērtība un oriģinalitāte, valodas lietojums, grafika un vizuālie risinājumi)	*
Vadītāji: profesionālās īpašības un iemaņas (personas profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, ķermeņa valodas prasme, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt stabili profesionālo kvalitāti, līdzdalība satura komunikācijā, prasme vadīt intervijas, sarunas, diskusijas, improvizācijas prasme, prasme strādāt tiešraidē, sagatavotības līmenis)	*
Iesaistītais personāls (žurnālisti, operatori, montāžisti un citi satura radītāji): profesionālās īpašības un iemaņas (profesionālās darbības oriģinalitāte, prasme uzrunāt, ieinteresēt, piesaistīt auditorijas uzmanību, spēja reaģēt neordinārās situācijās, spēja nodrošināt profesionālo kvalitāti, prasme strādāt tiešraidē (ja attiecināms), sagatavotības līmenis)	Raidījums nerada labas komandas darba iespaidu – kādrā redzama šķietama sižeta aiziešana pašplūsmā.
Papildus piebildes	

3. REKOMENDĀCIJAS

Kritēriji	Recenzenta vērtējums
Vai projekta realizēšana nākotnē būtu jāturpina sabiedriskā pasūtījuma ietvaros?	Patiešām slavējama ideja – labs pilsonības treniņš visiem tajā iesaistītajiem. Tādēļ projektu rekomendēts

	turpināt.
Vai projektā nepieciešami būtiski uzlabojumi? Ja jā, kādi?	*
Projektā iesaistītā radošā personāla kompetence un profesionalitātes vērtējums, realizējot līdzvērtīgus projektus sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.	Komandas kompetence nav nosakāma (skat.piezīmi par viesu atstāšanu pašplūsmā).
Papildus secinājumi/piebildes	

KOMENTĀRI

Uzsākot recenzēt raidījumu, vispirms jāatzīmē patiešām nozīmīgā idejas vērtība. Jau tādēļ vien šāds raidījums ir pelnījis būt sabiedriskā pasūtījuma ietvaros. Iecere izgaismot pilsoniskās aktivitātes, to ierosinātājus, un labā griba kompetenti apspriest sabiedriski nozīmīgas iniciatīvas, ir uzslavas vērts. Turklāt šādas idejas realizācija trenē visus tajā iesaistītos (gan skatītājus, gan raidījuma komandu) pilsoniskas sabiedrības veidošanā. Diemžēl konkrētajā gadījumā skatītājs (ja vien pats to vēlas, vai arī ir saistīts ar konkrēto iniciatīvu) drīzāk ir spiest noraudzīties tikai „treniņlaukumā” (turklāt scenārija, redakcionālā darba un laika nozīmē „izšķīdušā”) nevis pilnvērtīgā raidījumā. Taču atgriežoties pie ieceres un tās vērtīguma, būtu vērts paškritiski izvērtēt un pilnveidot realizāciju, lai saglabātu raidījumu televīzijas ekrānos.

„Mana balss” nav stingra mugurkaula/scenārija, turklāt tas izplūst arī laika nozīmē. Raidījuma vadītājs nespēj nodrošināt raidījuma spriedzi un dinamiku, kaut arī ir labs klausītājs un reaģē pat dažkārt ar trāpīgām replikām. Tomēr šķiet, ka viņa galvenais uzdevums ir nevis nodrošināt skatāmību, bet gan studijas viesu komfortu. Tādējādi tēršanās, sevišķi pēc reklāmas pauzes, atsauc atmiņā specifiskas sarunas pie viesību galda, kas mājastēvu pārlieku neinteresē, taču viņš vēlas lai visi viesi jūtas labi, tādēļ cenšas uzturēt omulīgu gaisotni, kamēr īstā svētku jautrība jau labu brīdi pārcēlusies uz virtuvi.

Šķiet, ka šobrīd „Mana balss” ir tapusi taupības režīmā, iekonomējot uz scenārija, producēšanas un redaktora izmaksām. Vadītājam trūkst prasmju, zināšanu un temperamenta, lai spētu atbilstoši iecerei un tēmai vadīt sarunu. Tādēļ tā netiek vadīta vispār, vien piesakot raidījuma tēmu un runātājus, reklāmas pauzi un veltot 20-30 sek., lai paziņotu, ka tas noslēdzies, ļaujot līdz pēdējai minūtei runāt viesiem gandrīz nevadīti. Iespējams, vadītājam kompaktēt un strukturēt raidījumu traucē tā ilgums, tāpēc viņš ļauj katram runātājam izteikties daudz garāk un plašāk, nekā tas nepieciešams, lai nenogurdinātu skatītājus. Acīmredzot tas ir vienīgais plāns, lai „izvilktu” hronometrāžu, taču tas liek vadītājam pieķerties katrai blakus tēmai, attīstīt katru sarunas „atzaru” tādējādi zaudējot kontroli pār saturu. Īpaši neveiksmīgi ir tie raidījumi, kuros pieaicinātie viesi (recenzentes vērotajos raidījumos tikai retu reizi sarunā piedalījās jomas eksperti) nav papūlējušies iepazīties ar tēmu, kurā nāksies izteikties (31.05., Tiesībsargs) vai arī vārds tiek dots politiķiem, kuri, izmantojot raidījuma vadības trūkumu, pārtver raidlaiku, lai stiprinātu savas pozīcijas (31.05.; 14.06.) un pat ievītu savu partiju un darbības slavinošu retoriku. Iespējams, gan viesiem, gan skatītājiem būtu vērtīgi raidījumu sākumu veltīt žurnālistu sagatavotam materiālam par tēmas izklāstu (piemēram, ir mokoši skatīties, kā Tiesībsargs demonstrē nekompetenci, jo nespēj saistīt pieteikto aktivitāti ar *Universal Basic Income* pieeju, kas labi aprakstīta teorētiskajā aspektā un par ko interesantas un spraigas diskusijas notikušas starptautiskajos medijos, arī līdztiesības jomā). Plašāks apskats par „Mana balss” ierosināto aktivitāti (1) sniegtu pamatu un argumentus vadītājam; (2) neļautu viesiem būt paviršiem savos izteikumos (uzrādītu skatītājiem

viņu argumentu vājumu); (3) pilnvērtīgāk aizpildītu raidījuma laiku un pildītu izglītojošu funkciju. Šobrīd šis skaidrojošais darbs uzkrāts iniciatīvas iesniedzēja pleciem un tas radījis vairākas problēmas:

- 1) iesniedzējs ir emocionāli iesaistīts problēmā un pats labi to apzinās, tādēļ cenšas būt savaldīgs un racionāls, kas lielākoties neizdodas;
- 2) pēc scenārija ieceres, šķiet, ir gribēts, lai viens oponents būt par, otrs pret iniciatīvu, taču recenzentes skatītajos raidījumos tas ne reizi tā nebija, viesiem esot centriskās pozīcijās. Tādēļ iniciatīvas iesniedzējs ir spiests bezpalīdzīgi noraudzīties, kā samērā vienaldzīgi un dažkārt nekompetenti diskutētāji „plosa” ideju, kurā, kā noprotams, iesniedzējs ir vitāli ieinteresēts un personīgi iesaistīts;
- 3) arī iefilmētais „eksperts” neuzrāda nozīmīgas ekspertīzes pazīmes, drīzāk paužot savu nostāju, tādēļ iniciatīvas iesniedzējs sagurst un gaitā nereti ieraujas sevī, ļaujot pārējie pļāpāt reizēm par pavisam nesaistītām sāņus tēmām;
- 4) arī tad, ja raidījuma viesis ir nesagatavojies, nezinošs, bet „ar viedokli” un „eksperta statusa” pozīcijā (31.05.; 21.06.), viņš/viņa pamanās izmantot intonāciju kā sarunājoties ar nesaprātīgu bērnu, kas vēl vairāk iedragā iniciatīvas iesniedzēja spēju līdzvērtīgi iekļauties diskusijā;
- 5) rada sajūtu (ne tikai iniciatīvas iesniedzējam, bet arī skatītājiem), ka problēma paliek neizdiskutēta, bet tās iesniedzējs – neuzklausīts.

Nav vēlams, ka raidījuma vadītājs, kuram jau tā ir acīmredzams vadīšanas grūtības, viesus uzrunājot lieto „tu” formu. To veikli pamanās izmantot rūdīti politiķi (14.06.), visās atbildēs demonstrējot tuvību ar raidījuma vadītāju: „Zin’ kā,Ansi!...” Tas skatītajos var nostiprināt mītu, ka elites un žurnālisti kooperējas, veidojot vienotu „vajadzīgo” viedokli. Tādējādi „jūs” forma būtu rekomendējama un vadītājam būtu vienkāršāk kontrolēt „spēles laukumu”, neļaujot politiķiem izvairīties no atbildes ar neko neizsakošām frāzēm („mēs esam gājuši tālu ceļu un vēl tāls ceļš ejams”; „Latvija izvēlējusies, kādu ceļi iet”; „katrs dara savu darbu” utt. (14.06.))

Tāpat kā citiem raidījumu cikliem, arī šajā vērojama tendence faktu vietā paust apgalvojumus („šobrīd cilvēki pārceļas no Rīgas uz laukiem” (14.06.); „ja cilvēks ir pārkāpis [likumu], viņā jau uzreiz saprot un nožēlo” (21.06.); „cilvēkiem ir paradums iekulties nepatīkšanās” (28.07.)) vai pierādījumu vietā – anekdotisku gadījumu buketes. Labam raidījuma vadītājam tādi paņēmieni ir jāprot atpazīt nekavējoties un jāpieprasa pamatojumi – šis arī ir viens no labas raidījuma vadīšanas stūrakmeņiem, kas apgūstami, mācoties kritiskās domāšanas pieeju. Tādējādi diskusijā virsroku ņem nevis labākais, izsvērtākais viedoklis, bet pārdrošāko apgalvojumu paudējs ar raitāko izteikšanās spēju.

Jāpiebilst, ka raidījumā izvērtās diskusijas reti nonāk līdz vērtīgām atziņām un secinājumiem, turklāt dažkārt tās būtu varēts piedāvāt tēmas apskatā raidījuma sākumā, lai padziļinātu un apspriestu kaut ko vairāk nekā acīmredzamo. Taču tas prasa lielāku redakcionālo un producēšanas sagatavošanās darbu.

Raidījuma vadītāja valodas izvērtējumam trūkst materiāla, A.Klintonson runā maz, taču fiksējams grūtības izveidot frāzējumu, strukturēt domu.

Studijas iekārtojums būtu vienkāršojams. Tas ir nedaudz nomācošs, pārāk tumšs un piesātināts (fona attēls), kas kopā ar daudzajām viesu figūrām rada grūti uztveramu, saraibinātu kadru.

Raidījuma viesu izvēle ir vienveidīga (lielākoties pusmūža vīrieši). Recenzentes skatītajos raidījumos bija tikai viena sieviete (aktivitātes iesniedzēja), viena – kā eksperte iefilmētajā epizodē. Lai nostiprinātu pieņēmumu, recenzente pārskatīja 2019.g.raidījumus, ka arī citus šī gada raidījumus. Tikai no vienā no tiem sievietes bija pārsvarā (par dzīvnieku tiesībām (8.12.) 2:1), bet divos – līdzsvarā (24.11.; 19.01.

2:2). Četri veidoti pēc daudzkārt komunikāciju kritikā vētītā „maneļu” (*man*, angļu.val.) paneļa principa, kurā piedalās tikai vīrieši, četros sievietes bija mazākumā. Kādēļ tas tā, jāizsver raidījuma veidotājiem, taču viedokļu daudzveidību tas, neapšaubāmi, neveicina.

Ieteikumi

Iespējams, raidījuma dinamiku un spriedzi spētu uzturēt divu vadītāju saspēle, no kuriem viens uzņemtos iniciatīvas ierosinātāja „advokāta”, „aizstāvja” vai viņa pozīcijas skaidrotāja lomu. Jo ne vienmēr to spēj pats ierosinātājs, kurš, kā jau teikts, dažkārt ir emocionāli iesaistīts. Raidījumam lieti noderētu:

- 1) profesionāli sagatavots, faktos balstīts tēmas izklāsts raidījuma sākumā;
- 2) spēcīgāks vadības stils un palīdzība raidījuma vadītājam tēmas uzturēšanā;
- 3) lielāks atbalsts iniciatīvas iesniedzējam;
- 4) daudz kritiskāka attieksme un pieeja raidījuma viesu apgalvojumiem, to apstrīdēšana, aicinājumi precizēt utt.;
- 5) raidījuma vadītājam jāapgūst iemaņas sadarbībai ar skatītājiem (biežāk jāpievēršas, jāskaidro, jāatkārto viesu sacītais, jāiemācās uzdot skatītāju interesējošus jautājumus, nevis runātājus atbalstošos utt.)
- 6) dzirdētā apkopojums ne tikai raidījuma beigās, bet arī pirms un pēc reklāmas pauzes.

Neaугoties uz detalizēti aprakstītajām problēmām, recenzentes ieskatā, tajās iedziļinoties un izprotot, problēmas ir samērā viegli novēršanas un raidījuma ideja ir tā vērtā, lai to attīstītu arī turpmāk.

IV

KOPSAVILKUMS

1. Visos recenzentes analizētajos sižetos jūtams žurnālistu (raidījuma veidošanā iesaistīto personu) mūžizglītības vai pat mūsdienīgas pamatizglītības komunikācijas nozarē trūkums (vislabāk sokas „Bez Tabu”, kam ir tikai daži aizrādījumi konkrētu sižetu tālākā izstrādē).
2. Itin visos sižetos vērojamas atkāpes (dažkārt apzinātas) no labas latviešu valodas prakses. Par to, ka šāda tendence valda visā pasaulē, nesēn vēstīja ar sabiedriskā televīzija, norādot, ka „kopš 2000. gadu sākuma televīzijas valodā arvien mazāk tiek izmantoti akadēmiskie termini, arvien biežāk dzirdama sarunvaloda.” (<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/cetrus-gadus-ilga-trampa-cina-ar-medijiem-asv-novedusi-pie-neticibas-un-sabiedribas-skelsanas.a383036/>). Tomēr būtu jānodala t.s. apzinātas rotaļas ar sarunvalodas elementiem (kā to dažkārt dara daži „Bez Tabu” vadītāji), no sarunvalodas kā vienīgas „prasmes”, kas diemžēl var izpausties kā nespēja sarunāties un sarunas/diskusijas vadīšana, nevarēšana veidot teikumus ar skaidri paustu domu, raidījuma vulgarizēšana vai vērtības pazemināšana.
3. Tāpat visos skatītajos raidījumos vairāk vai mazāk vērojamas grūtības nošķirt viedokļu paudējus no ekspertiem vai apgalvojumu subjektīvizēšana „patiesībās”. Tas liecina, ka raidījumu veidotājiem ir nepietiekamas zināšanas (vai treniņa to pielietošanā) kritiskajā domāšanā kā akadēmiskā disciplīnā.

Lai pilnveidotu norādītos trūkumus un nodrošinātu kvalitāti, raidījumu veidotājiem ir vajadzīga palīdzība – apmācība un treniņš vismaz kursa veidā, atkarībā no jomas un ievirzes kādā raidījums darbojas/darbosies.

Piebilde

Gribētu norādīt, ka recenzentam būtu ērtāk pirms recenzijas uzsākšanas iegūt precīzākas norādes par konkrētajiem dokumentiem, kuros definēti sabiedriskā pasūtījuma uzdevumi. Šobrīd sniegtās saites darba uzdevuma definējumā (uz normatīvo aktu kopumu) ir neparocīga, rada bažas, vai atrastie nosacījumi kādā no turpmākajiem normatīviem nav „grozīti” utt. Tādējādi tas rada bažas par pavisāmību, dodot darba uzdevumu, kā arī, iespējams, raisa aizdomas, ka darba uzdevumu formulējot, darba devējs necer, ka recenzenti iepazīsies ar dokumentu tekstu (vai arī paredz, ka tas ir tik labi zināms, ka nav vērts meklēt, lai precizētu).